

"Artikel"

Felaktiga kriterier i Folksams sporrappport lurar konsumenterna att köpa fel färg.

Under 1999 drabbades Sverige av ett stort svartsporsangrepp. Målade hus, putsade fasader, stillastående campingvagnar, plastmöbler, etc. missfärgades kraftigt av sporer. Angreppet varade fram till 2002 då det klingade av varefter inga större generella angrepp har rapporterats.

Folksam, som försöker hålla en hög miljöprofil mot sina konsumenter, såg då chansen att profilera sig som ansvarstagande och initierade därför en undersökning som skulle utröna orsakerna till problemet. Man engagerade Ivf (Institutet för Verkstadsteknisk Forskning) och har gjort ett stort nummer av att frågan utretts av en opartisk part. En rapport sammanställdes (*Håller färgen färgen?*) och gavs ut under 2004. Rapporten har väckt ett stort massmedialt intresse, men stark kritik har också riktats mot den från företrädare för färgbranschen – både för hur man lagt upp testen och för hur testresultaten redovisats.

Om en sådan här undersökning skall ha något värde är det viktigt att de som utför testerna arbetar neutralt och inte har några förutfattade meningar som medvetet eller omedvetet styr testresultaten.

I det aktuella fallet kan jag inte se att vare sig Folksam (som ju bara vill sälja mer försäkringar) eller Ivf skulle ha något intresse av att undersökningen blev "tillrättalagd" åt något håll.

Däremot är den person som anförtrots ansvaret för undersökningen – Stefan Hjort – inte opartisk i sakfrågorna. Stefan Hjort har under flera år gjort sig känd som en varm förespråkare av plastfärg (akrylatlatex), vilket väl knappast har undgått någon som läst eller lyssnat till de intervjuer han gett i massmedia.

Vad jag förstår har han haft fria händer att utforma kriterier för undersökningen helt efter eget huvud. Han har valt att undersöka och poängsätta tre parametrar: sporpåväxt, sprickbildning och flagning - väl medveten om att plastfärg inte drabbas av vare sig sprickor eller flagning vid nymålning.

Den stora skillnaden mellan en plastfärg och oljefärg är att den sistnämnda släpper och flagar om det kommer in fukt under färgfilmen. Detta gör att fukten kan ånga av och man undviker rötskador på underlaget. En plastfärg sitter kvar oavsett hur mycket fukt som lagras in och kan därför bli den direkta orsaken till att fasaden rötskadas. Avflagad färg utgör ett estetiskt problem, men är i grunden positivt eftersom alternativet är ett skadat underlag.

Stefan Hjort har hävdats att oljefärgens flagning beror på ett produktfel, men orsaken till flagningen är att man inte lyckats mätta underlaget vid grunderingen. Om träet hade varit mättat hade det inte tagit upp någon fukt och oljefärgsfilmen hade suttit kvar. Alltså ett rent hanteringsfel! Att då ge minuspoäng för detta måste vara fel.

Dessutom är sprickbildning förstadiet till flagning vilket i princip gör det till samma sak och att då lägga dubbla minuspoäng på detta är inte seriöst.

Enligt Stefan Hjorts kriterier kan plastfärg därför "bara" få max 4 minuspoäng medan oljefärg kan få ända upp till 14 minuspoäng!

Det finns dessutom ingenting som tyder på att avflagade ytor skulle drabbas värre av sporpåväxt än målade ytor varför man kan ifrågasätta varför detta kriterium tagits med från början. Något sådant samband går inte heller att se i rapporten.

Tar man bort minuspoängen för "sprickbildning" och "flagning" har oljefärg generellt klarat sporangreppen bättre än plastfärgerna. Nästan 40% av oljefärgerna har mindre påväxt än bästa plastfärg!

Den undersökta fuktkvoten, kritningen och glansvärdet poängsätts eller kommenteras inte alls. (Varför gör man mätningar om man sedan inte använder dom till jämförelser och försöker fastställa samband?)

De linoljebaserade färgerna påverkas negativt vad gäller kritning, glansvärde, fuktkvot av att underlaget inte är mättat varför testresultaten för dessa blir mycket sämre än vad dom annars skulle vara. Trots det har oljefärger klarat sig generellt bättre än plastfärgerna när det gäller dessa provserier.

Stefan Hjort har vid ett flertal tillfällen hävdade att dagens färger innehåller för lite "gifter" vilket skulle vara en grundläggande orsak till sporpåväxten. Men förutom en uppräkningslista av olika biocider på marknaden återkommer det inte i undersökning hur mycket och vilka sorter som ingick i de testade färgerna. Det hade varit intressant om detta hade undersökts och verifierats i rapporten. Speciellt med tanke på att Alcro´s labb vid en branschträff ("*Prickfria fasader*") redovisade att en ökad användning av biocider i färgerna även ledde till en **ökad** sporpåväxt!

Ett kriterium för sporpåväxt som man känner till är att dom trivs på fuktiga ytor. Om man nu tror att färgfilmen bidrar till påväxten skulle det vara intressantare att t.ex. undersöka hur det ökande användandet av vätmedel påverkar påväxten eftersom vätmedel binder fukt till ytan istället för att som nu undersöka sådant som botten i handhavandefel.

Stefan Hjort och Folksam hävdar att man, om man inte får bort svartsporsangreppet, blir tvungen att byta panel eller åtminstone göra en total färgborttagning.

Detta är att skrämman upp konsumenterna i onödan. Svartsporer lever inte **av** vare sig färg eller trä utan **på!** Vilket innebär att dom för visso utgör ett estetiskt problem men inte kan orsaka någon skada på underlaget eller färgfilmen och därför med största sannolikhet inte heller kommer att leda till att man behöver byta sin fasadpanel. Angreppet kommer när de biologiska förutsättningarna är rätta och försvinner när dom ändras till för sporerne sämre förhållande. (Se bifogade bilder av samma panel fotograferad 2001 och 2004 där inga försök gjorts att avlägsna angreppet).

En ny serie tester är på gång att genomföras – nu även under viss kontroll av branschorganisationer och på fler ställen i landet med olika klimat än bara västkusten. Tyvärr kommer man förmodligen att använda samma kriterier som i det första testet eftersom Stefan Hjort även är med vid dessa tester, varför slutresultatet inte kommer att ge vare sig någon riktig ledning eller någon rättvis prövning som gemene man kan ha någon nytta av.

Stoppa de nya proverna och utarbeta nya kriterier för vad som skall mätas och som är relevant för sakfrågan innan nya pengar spenderas i onödan!

Med största sannolikhet kommer vi i framtiden att drabbas av nya sporangrepp liknande det som var mellan 1999 och 2002 varför det hade varit bra för alla parter om man kunde begränsa påväxten på sådana ställen där vi inte vill ha den.